

حقوق مدني و سياسي

پروتکل اختياري مربوط به میثاق بین‌المللي حقوق مدني و سياسي

کشورهاي طرف این پروتکل (11)

با توجه به اینکه به منظور حصول هر چه بیشتر مقاصد میثاق حقوق مدني و سياسي (که از این پس میثاق نامیده میشود) و اعمال مقررات آن مقتضي است که به کمیته حقوق بشر تشکیل شده طبق مندرجات بخش چهارم میثاق (که از پس کمیته نامیده میشود) اختیار داده شود اطلاعیه‌هاي افراډي را که مدعي هستند قرباني نقض هر يك از حقوق مذکور در میثاق شده‌اند دریافت و بنحو مذکور در این پروتکل مورد رسیدگی قرار دهد.

بقرار ذیل توافق کرده‌اند:

ماده 1

هر کشور طرف میثاق که طرف معاهده این پروتکل میشود صلاحیت کمیته را برای دریافت رسیدگی به اطلاعیه‌هاي افراد تابع صلاحیت خود که مدعي هستند قرباني نقض هر يك از حقوق مذکور در میثاق از طرف آن کشور شده‌اند به رسمیت می‌شناسد. کمیته هیچ اطلاعیه مربوط به يك کشور طرف میثاق را که طرف معاهده این پروتکل نیست نمی‌پذیرد.

ماده 2

با رعایت مقررات ماده يك افراډي که مدعي هستند هر يك از حقوق آنان که در این میثاق احصاء شده است نقض گردیده و کلیه طرق شکایت موجود طبق قوانین داخلی را طی کرده‌اند می‌توانند يك اطلاعیه کتبی برای رسیدگی به کمیته تقدیم بدارند.

ماده 3

کمیته هر اطلاعیه تقدیم شده به موجب این پروتکل را که بی نام (بدون امضاء) بوده یا اینکه تقدیم آن را وسیله سوءاستفاده از حق تقدیم چنین اطلاعیه‌هاي تشخیص دهد یا منافی مقررات میثاق باشد غیرقابل قبول (مردود) اعلام می‌کند.

ماده 4

1. با رعایت مقررات ماده 3 کمیته هر اطلاعیه تقدیم شده به موجب این پروتکل را به اطلاع کشور طرف معاهده این پروتکل که به ادعای مدعی ناقص هر يك از مقررات میثاق باشد می‌رساند.

2. در ظرف شش ماه کشور دریافت کننده اطلاعیه توضیحات یا اظهارات روشن کننده مسئله و تدابیری را که برای علاج وضعیت (2) ممکن است اتخاذ شده باشد در صورت اتخاذ چنین تدابیری کتباً به کمیته تقدیم می‌دارد.

ماده 5

1. کمیته به اطلاعیه‌های واصل به موجب این پروتکل با توجه به کلیه اطلاعات کتبی که از طرف شاکی و از طرف کشور ذینفع طرف معاهده آن تقدیم شده است رسیدگی می‌کند.

2. کمیته به هیچ اطلاعیه واصل از يك فرد رسیدگی نخواهد کرد مگر اینکه اطمینان حاصل کند که:

الف - همان موضوع به موجب آئین دادرسی تحقیق یا تصفیه بین‌المللی دیگری تحت رسیدگی نیست.

ب - شاکی کلیه طرق شکایت موجود داخلی را طی کرده است. این قاعده در مواردی که طی طرق شکایت به نحو غیرمعقول طولانی باشد مجری نخواهد بود.

3. کمیته در موقع رسیدگی به اطلاعیه‌های واصل به موجب این پروتکل جلسات سری تشکیل می‌دهد.

4. کمیته نظریات (تشخیص‌های) خود را به کشور ذینفع طرف معاهده پروتکل و فرد شاکی اطلاع می‌دهد.

ماده 6

کمیته در گزارش سالانه خود که طبق ماده 45 میثاق تنظیم می‌کند خلاصه فعالیت‌هایی را که به موجب این پروتکل انجام داده است می‌گنجاند.

ماده 7

تا زمانی که هدف‌های قطعنامه 1514 (دوره اجلاسیه پانزدهم) مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد در تاریخ 15 دسامبر 1960 راجع به اعلامیه اعطای استقلال به سرزمین‌ها و مردم مستعمرات تحقق یابد

مقررات این پروتکل حق شکایتی را که به موجب منشور ملل متحد و سایر مقابله نامه‌ها و اسناد بین‌المللی منعقد در تحت لوای سازمان ملل متحد یا مؤسسات تخصصی آن باین مردم اعطاء شده به هیچ وجه محدود نمی‌کند.

ماده 8

1. این پروتکل برای امضای هر کشوری که میثاق را امضاء کرده است مفتوح است.

2. این پروتکل موقوف به تصویب هر کشوری است که میثاق را تصویب کرده یا به آن ملحق شده است. اسناد تصویب نزد دبیرکل سازمان ملل متحد تودیع خواهد شد.

3. این پروتکل برای الحاق هر کشوری که میثاق را تصویب کرده یا به آن ملحق شده مفتوح است.

4. الحاق به وسیله تودیع سند الحاق نزد دبیرکل سازمان ملل متحد به عمل می‌آید.

5. دبیرکل سازمان ملل متحد کلیه کشورهای را که این پروتکل را امضاء کرده‌اند یا به آن ملحق شده‌اند از تودیع هر سند تصویب یا الحاق مطلع می‌کند.

ماده 9 کنوانسیون بین‌المللی رفع هر نوع تبعیض نژادی

مصوب 21 دسامبر 1965 میلادی (مطابق با 30/8/1344 شمسی)

مجمع عمومی سازمان ملل متحد (21)

دول عاقد این قرارداد:

نظر به اینکه منشور ملل متحد مبتنی بر اصول حیثیت ذاتی و تساوی کلیه افراد انسانی و کلیه دول عضو ملل متحد متعهد شده‌اند که منفرداً و مشترکاً با همکاری سازمان برای نیل به یکی از هدفهای ملل متحد یعنی توسعه و تشویق احترام جهانی و واقعی به حقوق بشر و آزادیهای اساسی برای همگان بدون تمایز نژاد یا جنس یا زبان و یا مذهب اقدام نمایند.

نظر به اینکه اعلامیه جهانی حقوق بشر اعلام می‌دارد که کلیه افراد انسانی به طور آزاد و یکسان از لحاظ حیثیت و حقوق متولد می‌شوند و

باید بتوانند از کلیه حقوق و آزادی‌های مندرج در آن اعلامیه بدون تمایز به خصوص از حیثیت نژاد و رنگ و یا ملیت برخوردار شوند.

نظر به اینکه کلیه افراد بشر در پیشگاه قانون برابر بوده و حق دارند علیه هر نوع تبعیض و هر نوع تحریک به تبعیض از حمایت یکسان قانون برخوردار شوند.

نظر به اینکه ملل متحد استعمار و کلیه روش‌های تفکیک و تبعیضی را که به همراه دارد به هر شکل و در هر محلی که موجود باشد محکوم نموده و اعلامیه مورخ چهاردهم دسامبر 1960 راجع به اعطای استقلال به کشورها و ملل مستعمره (قطعنامه 1514 دوره پانزدهم مجمع عمومی) لزوم ختم سریع و بی‌قید و شرط استعمار را تأیید و رسماً اعلام نموده.

نظر به اینکه اعلامیه مورخ بیستم نوامبر 1963 ملل متحد (قطعنامه 1904 - دوره هیجدهم مجمع عمومی) راجع به رفع هر نوع تبعیض نژادی رسماً لزوم رفع سریع کلیه اشکال و همه مظاهر تبعیضات نژادی را در سراسر گیتی و همچنین لزوم تأمین تفاهم و احترام به حیثیت شخص انسانی را مورد تأیید قرار داده.

با اطمینان به اینکه فرضیه سیادت و تفوق مبتنی بر اختلاف بین نژادها عملاً مردود و اخلاقاً محکوم و از نظر اجتماعی غیرعادلانه و خطرناک بوده و تبعیض نژادی نه از لحاظ نظری و نه از لحاظ عملی قابل توجیه نمی‌باشد با تأیید مجدد اینکه تبعیض بین افراد بشر به جهت مبتنی بر نژاد و رنگ و یا ریشه قومی سدی در برابر وجود روابط دوستانه و مسالمت‌آمیز در میان ملل بوده و امکان دارد صلح و امنیت بین ملل و همچنین همزیستی هم آهنگ اشخاص را در داخل یک دولت مختل سازد.

با اطمینان به اینکه وجود موانع نژادی با آرمان‌های جامعه بشری قابل جمع نیست.

با احساس خطر از مظاهر تبعیض نژادی که هنوز در برخی از نواحی جهان مشهود است و نیز از سیاست‌های حکومتی مبتنی بر برتری یا تنفر نژادی از قبیل آپارتاید - و تفکیک وجدانی مصمم به اتخاذ کلیه تدابیر لازم برای امحاء سریع کلیه اشکال و تمامی مظاهر تبعیض نژادی و مصمم به پیشگیری و مبارزه با فرضیه‌ها و رویه‌های نژادی - به منظور تسهیل حسن تفاهم بین نژادها بر مبنای یک جامعه بین‌المللی که از قید کلیه اشکال تبعیض و تفکیک نژادی آزاد باشد.

با تذکر مفاد قرارداد مربوط به رفع تبعیض در مورد شغل و حرفه مصوب سازمان بین‌المللی کار در سال 1958 و با توجه به قرارداد مربوط به مبارزه با تبعیض نژادی در زمینه تعلیم که از طرف سازمان فرهنگی و علمی و تربیتی ملل متحد (یونسکو) در سال 1960 به تصویب رسیده.

با تمایل به اجرای اصول مقرر در اعلامیه ملل متحد راجع به رفع کلیه انواع تبعیضات نژادی و حصول اطمینان از اتخاذ سریع تدابیر عملی در این راه به شرح زیر موافقت نمودند.

***** ** *****

بخش 1

ماده 1

1. در قرارداد حاضر اصطلاح "تبعیض نژادی" اطلاق می‌شود به هر نوع تمایز و ممنوعیت یا محدودیت و یا رجحانی که براساس نژاد و رنگ یا نسب و یا منشأ ملی و یا قومی مبتنی بوده و هدف یا اثر آن از بین بردن و یا در معرض تهدید و مخاطره قراردادن شناسایی یا تمتع و یا استیفاء در شرایط متساوی از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی در زمینه سیاسی و اجتماعی و فرهنگی و یا در هر زمینه دیگری از حیات عمومی باشد.

2. قرارداد حاضر ناظر به تمایزات و ممنوعیت‌ها و محدودیت‌ها و یا رجحاناتی که هر یک از دول عاقد قرارداد بین اتباع خود و اتباع سایر دول قائل می‌شوند نخواهد بود.

3. مقررات قرارداد حاضر را نباید طوری تفسیر نمود که در مقررات قانونی دول عاقد راجع به تابعیت و ملیت و قبول تابعیت به نحوی از انحاء مؤثر واقع شود. مشروط بر اینکه مقررات مزبور علیه ملیت خاصی قائل به تبعیض نباشد.

4. تدابیر خاصی که صرفاً به منظور تأمین ترقی شایسته برخی از گروه‌های نژادی یا قومی یا افرادی که برای تمتع و استیفاء از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی در شرایط متساوی محتاج حمایت‌اند اتخاذ شده باشد - به منزله تدابیری که جنبه تبعیض نژادی دارند تلقی نخواهد گردید مشروط بر اینکه این اقدامات منجر به برقراری حقوق متمایز برای گروه‌های نژادی مختلف نشود و پس از حصول هدف‌هایی که موجب اتخاذ تدابیر مذکور گردیده بود ادامه نیابد.

1. دول عاقد تبعیض نژادی را محکوم می‌نمایند و متعهد می‌شوند که با توسل به کلیه وسائل مقتضی و بدون درنگ سیاستی را دنبال کنند که هدف آن از بین بردن هر نوع تبعیض نژادی و تسهیل توافق و تفاهم در بین کلیه نژادها باشد و برای نیل به این مقصود:

الف - هر يك از دول عاقد متعهد می‌شود که به هیچ نوع اقدام و یا رفتار تبعیض نژادی علیه اشخاص و گروه‌های افراد و یا مؤسسات مبادرت نرزد و ترتیبی فراهم آورد که کلیه مقامات و مؤسسات دولتی اعم از مملکتی یا محلی این تعهد را رعایت نمایند.

ب - هر يك از دول عاقد متعهد می‌شود که هیچ روش تبعیض نژادی را که از طرف فرد یا سازمانی اتخاذ گردیده مورد تشویق و دفاع و یا تأیید قرار ندهد.

ج - هر يك از دول عاقد موظف است تدابیر مؤثری اتخاذ نماید که سیاست‌های مملکتی و محلی تجدیدنظر و مقرراتی را که موجب ایجاد و یا تثبیت و استمرار تبعیضات نژادی گردد در هر کجا که باشد اصلاح یا ابطال و یا فسخ کند.

د - هر يك از دول عاقد مکلف است به کلیه وسائل مقتضی و منجمله در صورت اقتضاء از طریق تدابیر تقنینیه اعمال هر نوع تبعیض نژادی را از ناحیه افراد یا دسته‌ها یا سازمان‌ها ممنوع سازد و بدان پایان دهد.

ه - هر يك از دول عاقد متعهد می‌شود عنداللزوم تشکیلات و نهضت‌های طرفدار یگانگی نژادها و سایر وسایل از میان بردن موانع بین نژادها را مورد تشویق قرار دهد و موجبات عدم ترغیب هر عملی را که باعث تقویت تفرقه نژادی می‌شود فراهم آورد.

2. دول عاقد در صورت اقتضاء در زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی و غیره تدابیر خاص و معینی برای تأمین رشد و توسعه مطلوب برخی گروه‌های نژادی یا افراد وابسته به آنها و حمایت از این گروه‌ها و افراد اتخاذ می‌نمایند. این تدابیر بدین منظور اتخاذ می‌گردد که استیفای کامل حقوق بشری و آزادی‌های اساسی در شرایط متساوی برای ایشان تضمین شود ولی نباید پس از نیل به هدف موجب و منشأ حفظ حقوق غیرمتساوی و متمایز برای گروه‌های نژادی گردد.

ماده 3

دول عاقد به خصوص تفكيك نژادي و اعمال روشهاي آپارتايد را تقبيح و محكوم مي‌کنند و متعهد ميشوند که در کليه اراضي که در قلمرو صلاحيت قضائي آنهاست انجام اين قبيل اعمال و روشها را قدغن و ممنوع ساخته و آن را ريشه‌کن سازند.

ماده 4

دول عاقد هر نوع تبليغات و تشکيلاتي را که از افکار و نظريه‌هاي مبتني بر تفوق يك نژاد و يا گروهی از اشخاصي که رنگ و يا منشأ قومي معين دارند الهام بگيرد و يا هر نوع تنفر و تبعيض نژادي را توصيه يا تشويق کند - تقبيح مي‌نمايد و متعهد ميشوند که به منظور ريشه‌کن ساختن اين چنين تحريکات يا تبعيضات و به طور کلي براي محو هر قسم تبعيض نژادي سريعاً تدابير لازم را اتخاذ نمايند - و در اين راه اصول اعلاميه جهاني حقوق بشر و نیز حقوقي را که در ماده پنجم اين قرارداد تصريح گرديده است مورد توجه قرار دهند.

دول عاقد مخصوصاً متعهد ميشوند که:

الف - نشر هر نوع افکار مبتني بر تفوق يا نفرت نژادي و تحريك به تبعيض نژادي و همچنين اعمال زور يا تحريك به زور عليه هر نژاد و يا هر گروه که از حيث رنگ و قوميت متفاوت باشند و نیز بذل هر نوع مساعدت منجمله کمک مالي به فعاليتهاي تبعيضي نژادي را قانوناً از جرائم قابل مجازات اعلام نمايد.

ب - سازمانها و فعاليتهاي تبليغاتي متشکل و هر قسم فعاليت تبليغاتي ديگر را که محرك تبليغات نژادي بوده و يا آن را تشويق نمايد و عضويت در اين چنين سازمانها را قانوناً از جرائم قابل مجازات اعلام نمايد.

ج - به مقامات مسئول يا مؤسسات عمومي از مملکتی و يا محلي اجازه ندهند تبعيضات نژادي را ترغيب يا تشويق نمايند.

ماده 5

دول عضو طبق تعهدات اساسي مندرج در ماده 2 متعهد ميشوند که تبعيضات نژادي را به هر شکل و صورتيکه باشد ممنوع و ريشه‌کن سازند و حق هر فرد را به مساوات در برابر قانون و به ويژه در تمتع از حقوق زير بدون تمايز از لحاظ نژاد يا رنگ يا مليت يا

قومیت تضمین نمایند.

الف - حق برخورداری از رفتار مساوی در برابر محاکم و سایر مراجعی که اجرای عدالت را به عهده دارند.

ب - حق برخورداری از امنیت شخصی و حمایت دولت در برابر تجاوز و صدمه جسمی از ناحیه مأمورین دولت و یا هر فرد یا دسته یا تشکیلات.

ج - حقوق سیاسی و به خصوص حق شرکت در انتخابات و رأی دادن و نامزد شدن براساس سیستم اخذ رأی همگانی و یکسان و حق مشارکت در حکومت و اداره امور عمومی و حق نیل به مشاغل عمومی دولتی به هر رتبه و مقام در شرایط مساوی.

د - سایر حقوق مدنی - خصوصاً :

1. حق رفت و آمد و انتخاب اقامتگاه در داخل یک کشور

2. حق ترک هر کشور و منجمله ترک میهن خود و بازگشت به آن

3. حق داشتن یک تابعیت

4. حق ازدواج و انتخاب همسر خود

5. حق تملک چه به صورت فردی و چه به شکل مشارکت

6. حق توارث

7. حق آزادی فکر و وجدان و مذهب

8. آزادی عقیده و بیان

9. حق آزادی اجتماع و تشکیل جمعیت‌های مسالمت‌آمیز

ه - حقوق اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی خصوصاً :

1. حق کار کردن و انتخاب آزاد شغل و استفاده از شرایط عادلانه و رضایتبخش کار و برخورداری از حمایت در برابر بیکاری و دریافت دستمزد مساوی برای کار مساوی و دریافت پاداش منصفانه و رضایتبخش

2. حق تشکیل اتحادیه‌های صنفی و عضویت در آنها

3. حق مسکن

4. حق استفاده از بهداشت عمومی و مراقبت‌های پزشکی و بیمه‌های اجتماعی و خدمات اجتماعی

5. حق تحصیل و کارآموزی حرفه‌ای

6. حق مشارکت در فعالیتهای فرهنگی با شرایط یکسان

و - حق دسترسی به کلیه امکانات خدماتی که به عموم عرضه میشود از قبیل وسایط نقلیه و هتلها و رستورانها و کافهها و تماشاخانهها و پارکها.

ماده 6

دول عاقد برای کلیه افراد مشمول صلاحیت قضایی خود در برابر هر نوع تبعیض نژادی که حقوق بشر و آزادیهای اساسی افراد را برخلاف مقررات این قرارداد مورد تجاوز قرار دهد حمایت و یک طریق دادرسی مؤثر در برابر محاکم ذیصلاحیت ملی و سایر مراجع صلاحیتدار مملکتی تأمین خواهند کرد و همچنین حق افراد را در مطالبه غرامت و جبران عادلانه و متناسب خسارتی که بر اثر اعمال تبعیضات نژادی وارد میگردد تضمین خواهند نمود.

ماده 7

دول عاقد متعهد میشوند به منظور مبارزه با تعصباتی که منجر به تبعیضات نژادی میشود و نیز برای تعمیم و بسط تفاهم و روح گذشت و سازش و مودت در میان ملل و گروهها و نژادها و اقوام مختلف و ترویج نیات و اصول منشور ملل متحد و مفاد اعلامیه جهانی حقوق بشر و اعلامیه ملل متحد درباره رفع تبعیضات نژادی و مفاد این قرارداد اقدامات مؤثر علیالخصوص در زمینه تعلیم و تربیت فرهنگ و نشر اخبار معمول دارند.

***** ** *****

بخش 2

ماده 8

1. کمیته‌ای به منظور رفع تبعیضات نژادی (که از این پس «کمیته» نامیده میشود) مرکب از هیجده نفر کارشناس واجد صفات عالی اخلاقی و بیطرفی که من باب اهلیت و مقام شخصی انجام وظیفه خواهند نمود و از طرف دول عاقد با توجه به لزوم توزیع جغرافیایی عادلانه و در

برگرفتن اشکال مختلفه تمدن و سیستم‌های عمده قضائی انتخاب میشوند تشکیل خواهد شد.

2. اعضای کمیته با رأی مخفی از بین کسانی که دول عاقد برای عضویت کمیته نامزد کرده‌اند انتخاب میشوند. هر دولت عضو می‌تواند یک نفر را از میان اتباع خود نامزد کند.

3. نخستین انتخابات شش ماه پس از تاریخ اجرای این قرارداد انجام می‌گیرد. حداقل سه ماه قبل از تاریخ هر دوره انتخاباتی دبیرکل ملل متحد کتباً از دول عضو دعوت خواهد کرد تا نامزدهای انتخاباتی خود را ظرف دو ماه معرفی نمایند.

دبیرکل ملل متحد فهرست اسامی کلیه کسانی را که بدین ترتیب نامزد شده‌اند به ترتیب حروف الفباء و با ذکر نام دول عضوی که آنها را نامزد کرده‌اند تهیه و به دول عاقد این قرارداد تسلیم می‌کند.

4. انتخاب اعضای کمیته در جلسهای متشکل از کلیه دول عضو که از طرف دبیرکل ملل متحد در مقر سازمان ملل متحد دعوت میشوند انجام خواهد گرفت.

در این جلسه که با حضور دو سوم دول عضو حائز اکثریت میشود کسانی به عضویت کمیته انتخاب میشوند که تعداد بیشتر و اکثریت مطلق آراء نمایندگان حاضر و رأی دهنده دول عضو را به دست آورند.

5. الف - اعضای کمیته برای مدت چهار سال انتخاب میشوند. معذک دوره عضویت نه نفر از کسانی که در نخستین انتخابات به عضویت برگزیده میشوند پس از دو سال منقضی می‌گردد و رئیس کمیته بلافاصله پس از انجام نخستین انتخابات اسامی این نه عضو را به حکم قرعه تعیین می‌نماید.

ب - برای جانشینی کارشناسی که به علل غیرمنتظره از ادامه و وظایف خود در کمیته دست کشیده، دولت متبوع او کارشناس دیگری را از میان اتباع خود مشروط به تصویب کمیته منصوب می‌کند.

6. پرداخت هزینه و مخارج اعضای کمیته مادامی که در کمیته انجام وظیفه می‌کنند به عهده دول عضو خواهد بود.

ماده 9

1. دول عاقد متعهد میشوند گزارشی درباره اقدامات قانونی و قضائی

و اداری و غیره که به منظور اجرای مقررات و مفاد این قرارداد معمول داشته‌اند در مواعد زیر به دبیرکل تسلیم نمایند که مورد مطالعه و بررسی کمیته قرار گیرد.

الف - ظرف یک سال از تاریخ لازم‌الاجراء شدن قرارداد در مورد هر یک از دول

ب - متعاقباً هر دو سال یک بار و بعلاوه هر وقت که کمیته چنین تقاضایی بنماید. کمیته می‌تواند از دول عاقد تقاضای اطلاعات تکمیلی بنماید.

2. کمیته هر سال گزارش اقدامات و فعالیت‌های خود را توسط دبیرکل به مجمع عمومی تسلیم می‌دارد و می‌تواند براساس مطالعه و بررسی گزارش‌ها و اطلاعات واصله از دول عضو پیشنهادها و توصیه‌هایی که دارای جنبه عمومی است بنماید. این پیشنهادها و توصیه‌های عمومی در صورت لزوم همراه با ملاحظات دول عضو به مجمع عمومی گزارش خواهد شد.

ماده 10

1. کمیته آئین نامه و مقررات داخلی خود را تعیین و تصویب خواهد کرد.

2. کمیته هیئت رئیسه خود را برای مدت دو سال انتخاب خواهد نمود.

3. دبیرخانه کمیته به عهده دبیرکل ملل متحد خواهد بود.

4. جلسات کمیته عادتاً در مقر سازمان ملل متحد منعقد خواهد گردید.

ماده 11

1. هر گاه یکی از دول عضو، چنین تشخیص دهد که یکی از دول عضو مقررات قرارداد حاضر را مرعی و مجری نمی‌دارد، می‌تواند توجه کمیته را به موضوع جلب کند کمیته مراتب را به اطلاع دولت مربوطه می‌رساند. دولت مربوطه ظرف سه ماه توضیحات کتبی برای روشن شدن قضیه و عنداللزوم اقداماتی که ممکن بود به عمل آید تسلیم کمیته می‌کند.

2. هر گاه ظرف شش ماه پس از اطلاع اولیه به دولت دریافت کننده

موضوع از طریق مذاکرات دو جانبه یا از هر طریق دیگری که برای دو دولت مقدور باشد به صورت مرضی‌الطرفین حل و فصل نشود هر يك از دو دولت مزبور حق خواهد داشت که موضوع را مجدداً به وسیله یادداشتی به کمیته مرجوع دارد و مراتب را به دولت دیگر نیز اطلاع دهد.

3. کمیته فقط در صورتی می‌تواند در مورد يك اختلاف طبق بند 2 این ماده رسیدگی نماید که قبلاً اطمینان حاصل کرده باشد که کلیه طرق دادخواهی در حقوق داخلی که براساس اصول کلی مورد قبول حقوق بین‌المللی استوار باشد، مورد استفاده و توسل قرار گرفته است این قاعده در مواردی که آئین دادخواهی متضمن مواعد طولانی غیرمعقولي باشد اعمال نمی‌گردد.

4. کمیته می‌تواند در مورد هر موضوعی که به آن ارجاع می‌شود اطلاعات تکمیلی دیگری که لازم بداند از دول مربوطه بخواهد.

5. در مواقعی که کمیته به موجب ماده حاضر مشغول بررسی موضوعی می‌باشد هر يك از دول ذینفع می‌توانند نماینده‌ای تعیین کنند که بدون داشتن حق رأی در تمام مدت رسیدگی در جلسات کمیته شرکت نماید.

ماده 12

1. الف - پس از آنکه کمیته کلیه اطلاعاتی را که لازم تشخیص می‌دهد تحصیل نمود و مورد بررسی و مذاقه قرارداد، رئیس کمیته کمیسیون سازش ویژه‌ای (که منبع «کمیسیون» نامیده می‌شود) مرکب از پنج تن که ممکن است عضو کمیته باشد و یا نباشند تعیین خواهد کرد، اعضای کمیسیون با رضایت کامل طرفین اختلاف انتخاب می‌شوند و کمیسیون مساعی جمیله خود را به منظور یافتن راه حل دوستانه موضوع، که مبتنی بر احترام و مراعات مفاد قرارداد حاضر باشد، برای دول ذینفع به کار خواهد برد.

ب - هر گاه طرفین اختلاف ظرف سه ماه در خصوص ترکیب کمیسیون جزئاً یا کلاً به توافق نرسند آن عده از اعضاء کمیسیون که مورد توافق طرفین اختلاف قرار نگرفته‌اند با رأی مخفی و به اکثریت دو سوم آراء اعضای کمیته از بین اعضای خود کمیته انتخاب خواهند شد.

2. اعضای کمیسیون من باب اهلیت و مقام شخصی خود خدمت می‌کنند و نباید از اتباع دول طرف اختلاف و یا از اتباع دول غیر عضو قرارداد حاضر باشند.

3. کمیسیون رئیس خود را انتخاب و روش کار و آئین نامه داخلی خود را تعیین و تصویب خواهد نمود.
4. جلسات کمیسیون عادتاً در مقر سازمان ملل متحد یا محل مناسب دیگری که کمیسیون تعیین کند منعقد خواهد گردید.
5. دبیرخانه مذکور در بند 3 ماده 10 قرارداد حاضر در صورتی که اختلاف بین دول موجب تشکیل کمیسیون شود خدمات خود را در اختیار کمیسیون می‌گذارد.
6. دول طرف اختلاف هزینه اعضای کمیسیون را بر اساس صورت برآوردی که به وسیله دبیرکل تسلیم می‌شود بالسویه پرداخت خواهند نمود.
7. دبیرکل اختیار دارد در صورت لزوم پیش از آنکه دول طرف اختلاف هزینه‌های متعلقه را طبق بند 6 این ماده تأدیه نمایند - هزینه اعضای کمیسیون را پرداخت نماید.
8. اطلاعاتی که کمیته تحصیل و بررسی نموده است در اختیار کمیسیون قرار خواهد گرفت و کمیسیون می‌تواند از دول ذیربط تقاضای ارسال اطلاعات مربوطه دیگری را بنماید.

ماده 13

1. کمیسیون پس از بررسی همه جوانب موضوع گزارشی تهیه و به رئیس کمیته تسلیم می‌کند این گزارش مشتمل بر استنتاجات کمیسیون در مورد واقعیات مربوطه به اختلاف بین طرفین بوده و متضمن توصیه‌هایی که برای حل دوستانه اختلاف مناسب تشخیص می‌شود خواهد بود.
2. رئیس کمیته گزارش کمیسیون را به هر يك از دول طرف اختلاف ارسال خواهد داشت. دول مذکور ظرف سه ماه موافقت یا مخالفت خود را با توصیه‌های مندرج در گزارش کمیسیون به رئیس کمیته اطلاع خواهند داد.
3. پس از انقضای مهلت مقرر در بند 2 این ماده رئیس کمیته گزارش کمیسیون را به انضمام اظهاریه‌های دول ذینفع برای سایر دول عاقد قرارداد ارسال خواهد داشت.

ماده 14

1. هر يك از دول عاقد قرارداد می‌توانند در هر موقع اعلام نماید که صلاحیت کمیته را برای دریافت و رسیدگی به شکایات و عرایض افراد با

دسته‌هایی از اشخاصی که تابع آن دولت بوده و مدعی باشند که با نقض یکی از حقوق مصرحه در قرارداد حاضر از طرف آن دولت در معرض تعدی قرار گرفته‌اند به رسمیت می‌شناسد. کمیته هیچ عریضه یا شکایت راجع به دولتی را که مبادرت به اعلام چنین اعلامیه‌ای ننموده باشد، دریافت نخواهد داشت.

2. هر يك از دول عاقد این قرارداد که شناسایی صلاحیت کمیته را طبق بند 1 این ماده اعلام دارد می‌تواند در داخل نظام قضائی مملکتی خود، برای دریافت و رسیدگی به شکایات افراد یا دسته‌هایی از اشخاص که تابع آن دولت می‌باشند و مدعی هستند که با نقض یکی از حقوق مصرحه در قرارداد حاضر از طرف دولت مذکور در معرض تعدی قرار گرفته‌اند و سایر طرق دادخواهی که در دسترسشان بوده مراجعه نموده‌اند، مرجعی را ایجاد یا تعیین نماید.

3. اعلام شناسایی که طبق بند 1 این ماده صورت می‌گیرد و نام مرجعی که به موجب بند 2 این ماده ایجاد و یا تعیین می‌شود توسط دولت مربوط به دبیرکل سازمان ملل متحد تسلیم می‌شود و مشارالیه رونوشت آنرا برای سایر دول عاقد قرارداد می‌فرستد. اعلام شناسایی را می‌توان هر موقع از طریق ارسال یادداشت به دبیرکل سازمان ملل متحد مسترد داشت لیکن این استرداد در مورد عرایضی که کمیته تا آن تاریخ دریافت داشته مؤثر نخواهد بود.

4. مرجعی که طبق بند 2 این ماده ایجاد و یا تعیین می‌شود موظف است شکایات واصله را در دفتری به نام دفتر عرایض ثبت کند و نسخه‌های مصدق و متحدالشکل این دفتر همه ساله از طریق مناسب در اختیار دبیرکل قرار دهد محتویات دفتر مزبور افشاء نخواهد شد.

5. هرگاه مرجعی که طبق بند 2 این ماده ایجاد و یا تعیین می‌شود نتواند موجبات رضایت عارض یا شاکی را فراهم سازد عارض حق دارد ظرف شش ماه مراتب را به استحضار کمیته برساند.

6. الف - کمیته هر عریضه‌ای را که به آن ارجاع گردد محرمانه به نظر دولت عاقدی که شاکی مدعی است مقررات این قرارداد را نقض کرده است می‌رساند لیکن هویت شخص و یا گروه افراد شاکی را بدون رضایت صریح شخص و یا گروه مذکور نمی‌توان فاش ساخت.

کمیته شکایاتی را که فاقد امضاء صریح باشد نخواهد پذیرفت.

ب - دولت مربوطه ظرف سه ماه پس از اطلاع از مفاد شکایت توضیحات و

اطهارات لازم را که برای روشن شدن موضوع و عنداللزوم اقداماتی که ممکن بود به عمل آید کتباً به اطلاع کمیته می‌رساند.

7. الف - کمیته با توجه به اطلاعاتی که دولت مربوطه و شخص شاکی در اختیار گذارده‌اند عرایض و شکایات را مورد بررسی قرار می‌دهد کمیته در صورتی شکایتی را مورد بررسی قرار خواهد داد که قبلاً اطمینان حاصل کرده باشد که شخص شاکی کلیه طرق دادخواهی داخل ممکن را مورد استفاده و توسل قرار داده است این قاعده در مواردی که آئین دادخواهی متضمن مواعد طولانی غیرمعقول باشد، اعمال نمی‌گردد.

ب - کمیته پیشنهادهای و توصیه‌های احتمالی خود را به اطلاع دولت مربوطه و شخص عارض خواهد رسانید.

8. کمیته خلاصه عرایض واصله و در صورت اقتضاء خلاصه توضیحات و اظهارات دول مربوطه و نیز پیشنهادهای و توصیه‌های خود را در گزارش سالانه منتشر خواهد کرد.

9. کمیته فقط در صورتی صلاحیت خواهد داشت وظایف مقرر در این ماده را انجام دهد که حداقل ده دولت عاقد این قرارداد صلاحیت آن را طبق مفاد بند 1 این ماده به رسمیت شناخته باشند.

ماده 15

1. تا نیل به هدفهای اعلامیه اعطای استقلال به کشورها و ملل تحت استعمار مندرج در قطعنامه 1514 (دوره 15) مجمع عمومی مورخ 14 دسامبر 1960 مقررات قرارداد حاضر به هیچ وجه در برخورداری ملل مذکور از حق دادخواهی و شکایت که به موجب سایر اسناد بین‌المللی یا از طرف سازمان ملل متحد و سازمانهای تخصصی به آنان اعطاء گردیده است محدودیتی ایجاد نخواهد کرد.

2. الف - کمیته متشکل طبق بند 1 ماده 8 قرارداد حاضر رونوشت شکایات واصل از ارگانهای سازمان ملل متحد را که مشغول به مسائلی می‌باشد که با اصول و هدفهای قرارداد ارتباط مستقیم دارد دریافت خواهد داشت و درباره شکایات رسیده از سکنه اراضی تحت قیمومت و یا غیر خودمختار و یا به طور کلی از سایر سرزمینهای مشمول قطعنامه شماره 1514 (دوره پانزدهم) مجمع عمومی که با مسائل منظور در قرارداد حاضر ارتباط دارد و ارگانهای مذکور راجع به آن اقدام و رسیدگی می‌نمایند اظهار عقیده کرده و راجع به موضوع آن شکایات توصیه‌هایی به عمل خواهد آورد.

ب - کمیته رونوشت گزارشهای ارگانهای صالحه سازمان ملل متحد را در زمینه اقدامات قانونگذاری و قضائی و اداری یا هر اقدام دیگری که مستقیماً به اصول و هدفهای این قرارداد مربوط میشود و توسط قوای اجرائی سرزمینهای مذکوره در جزء (الف) این بند معمول گردیده است دریافت خواهد داشت و عقاید و پیشنهادهای خود را به اطلاع ارگانهای مزبور خواهد رسانید.

3. گزارش کمیته به مجمع عمومی حاوی خلاصه عرایض و گزارشهای رسیده از ارگانهای ملل متحد بوده و همچنین عقاید و توصیههای کمیته در خصوص عرایض و گزارشهای مذکور خواهد بود.

4. کمیته از دبیرکل سازمان ملل تقاضا میکند که کلیه اطلاعات مربوطه به هدفهای این قرارداد و همچنین هر گونه اطلاعاتی که راجع به سرزمینهای مذکوره در بند 2 (الف) این ماده در اختیار دارد به کمیته ارسال دارد.

ماده 16

مقررات قرارداد حاضر در مورد تدابیری که بایستی برای حل اختلافات و رسیدگی به شکایات اتخاذ شود بدون خلل به سایر طرق حل اختلاف و رسیدگی به شکایات راجع به موضوع تبعیضات که در اسناد اساسی سازمان ملل و یا اسناد مربوط به تأسیس مؤسسات تخصصی آن و یا در قراردادهای مصوبه سازمان ملل متحد در نظر گرفته شد، اجرا میشود و مقررات مذکور مانع از آن نخواهد بود که دول عاقد به سایر طرق حل اختلاف طبق موافقتنامههای بینالمللی عمومی و یا خصوصی که بین آنان منعقد و مجری است توسل جویند.

***** ** *****

بخش 3

ماده 17

1. قرارداد حاضر برای امضای هر دولتی که عضو سازمان ملل متحد یا یکی از مؤسسات تخصصی آن بوده یا هر دولتی که اساسنامه دادگاه بینالمللی دادگستری را امضاء کرده باشد و همچنین هر دولتی که از طرف مجمع عمومی سازمان ملل متحد برای عضویت در قرارداد حاضر دعوت شود، مفتوح خواهد بود.

2. قرارداد حاضر به تصویب خواهد رسید و اسناد تصویب آن به دبیرکل

سازمان ملل متحد تسلیم خواهد شد.

ماده 18

1. قرارداد حاضر برای الحاق هر يك از دول مذکور در بند 1 ماده 17 مفتوح خواهد بود.

2. الحاق با تسلیم سند الحاق به دبیرکل ملل متحد انجام می‌گیرد.

ماده 19

1. قرارداد حاضر سی روز پس از تاریخ بیست و هفتمین سند تصویب و یا الحاق به دبیرکل سازمان ملل متحد لازم‌الاجراء خواهد شد.

2. قرارداد حاضر برای دولی که آن را تصویب کنند و یا پس از تسلیم بیست و هفتمین سند تصویب یا الحاق بدان ملحق شوند سی روز پس از تاریخی که سند تصویب یا سند الحاق خود را به دبیرکل ملل متحد تسلیم نمایند لازم‌الاجراء خواهد بود.

ماده 20

1. دبیرکل سازمان ملل متحد متن قیود و شروطی را که احتمالاً دول در موقع تصویب این قرارداد یا الحاق به آن قائل شوند دریافت داشته و به کلیه دول عاقد یا دولی که ممکن است به قرارداد ملحق شوند کتباً اطلاع خواهد داد. هر دولتی که به شرایط مذکور معترض باشد ظرف نود روز پس از تاریخ اطلاعیه مذکور به دبیرکل اطلاع خواهد داد شرط مورد بحث را نمی‌پذیرد.

2. به قید و شروطی که با موضوع و هدف قرارداد حاضر غیرقابل جمع است و همچنین شروطی که اثر آن فلج ساختن فعالیت یکی از ارگان‌های مخلوق قرارداد حاضر باشد مجاز نخواهد بود و شروطی دارای وصف فوق تلقی می‌گردد که مورد اعتراض حداقل دو سوم دول عاقد قرارداد واقع شود.

3. قیود و شروطی قائله را می‌توان هر موقع به اطلاع کتبی به دبیرکل مسترد داشت اطلاعیه مذکور از تاریخ وصول نافذ و معتبر خواهد بود.

ماده 21

هر يك از دول عاقد می‌تواند این قرارداد را با اطلاع کتبی به دبیرکل ملل متحد فسخ کند.

فسخ قرارداد يك سال پس از تاريخ وصول اعلاميه مذکور به دبیرکل نافذ خواهد بود.

ماده 22

اختلافات بين دو يا چند دولت عاقد راجع به تفسير و يا اجراي قرارداد حاضر که از طريق مذاکره يا از طريق ديگر مصحح در اين قرارداد حل و فصل نشود بنا به درخواست هر يك از طرفين اختلاف به دادگاه بين‌المللي دادگستري ارجاع خواهد شد تا راجع به آن رأي دهد مشروط بر اينکه طرفين اختلاف در مورد راه حل ديگري توافق نکرده باشند.

ماده 23

1. هر يك از دول عاقد مي‌تواند هر موقع کتباً از دبیرکل ملل متحد تقاضاي تجديد نظر در قرارداد حاضر را بنمايد.

2. مجمع عمومي سازمان ملل متحد درباره اقداماتي که بايد عنداللزوم در مورد چنين تقاضائي اتخاذ گردد، تصميم خواهد گرفت.

ماده 24

دبیرکل سازمان ملل متحد جزئيات ذيل را به اطلاع کليه دول مذکوره در بند 1 ماده 17 قرارداد حاضر خواهد رسانيد:

الف - امضاء و تصويب و يا الحاق به قرارداد طبق مواد 17 و 18.

ب - تاريخ اجراي قرارداد حاضر طبق ماده 19.

ج - اطلاعيه‌ها و اعلاميه‌ها و مکاتبات واصله طبق مواد 14 و 20 و 23.

د - موارد فسخ طبق ماده 21.

ماده 25

1. قرارداد حاضر که متون انگليسي و چيني و اسپانيايي و فرانسه و روسي آن داراي اعتبار يکسان مي‌باشد در بايگاني سازمان ملل متحد ضبط خواهد شد.

2. دبیرکل ملل متحد نسخه‌هاي مصدق اين قرارداد را براي کليه دولي که به يکي از طبقات مذکوره در بند 1 ماده 17 تعلق داشته باشد

ارسال خواهد داشت.

قرارداد فوق مشتمل بر يك مقدمه و بيست و پنج ماده منضم به قانون مربوط به قرارداد بين المللي رفع هر نوع تبعيض نژادي است.

1. به شرط لازم الاجراء شدن ميثاق اين پروتكل سه ماه پس از تاريخ توديع دهمين سند تصويب يا الحاق نزد دبيركل سازمان ملل متحد لازم الاجراء خواهد شد.

2. براي هر يك از كشورهايي كه بعد از توديع دهمين سند تصويب يا الحاق اين پروتكل را تصويب خواهند كرد يا به آن ملحق خواهند شد اين پروتكل سه ماه پس از تاريخ توديع سند تصويب يا الحاق آن كشور لازم الاجراء خواهد شد.

ماده 10

مقررات اين پروتكل بدون هيچگونه محدوديت يا استثناء به كلييه واحدهاي تشكيل دهنده كشورهاي متحده (فدرال) شمول خواهد داشت.

ماده 11

1. هر كشور طرف معاهد اين پروتكل مي تواند يك اصلاحيه پيشنهاد و متن آنرا نزد دبيركل سازمان ملل متحد توديع كند. دبيركل طرح اصلاحيه هاي پيشنهادي را به كشورهاي طرف معاهد اين پروتكل ارسال مي دارد و از آنها درخواست مي نمايد به او اطلاع دهند كه آيا مايل هستند كنفرانسي از كشورهاي طرف معاهد براي بررسي اين طرحها و اخذ رأي درباره آنها تشكيل شود. هرگاه اقلأً يك ثلث كشورهاي طرف معاهد موافق تشكيل چنين كنفرانسي باشند دبيركل كنفرانس را زير لواي سازمان ملل متحد تشكيل خواهد داد. هر اصلاحيه كه باكثرية آراء كشورهاي حاضر و رأي دهنده در كنفرانس پذيرفته شود براي تصويب به مجمع عمومي ملل متحد تقديم ميشود.

2. اصلاحيه ها وقتيكه به تصويب مجمع عمومي ملل متحد رسيد و با اكثرية دو ثلث از كشورهاي طرف معاهد اين پروتكل طبق قواعد قانون اساسي هر يك پذيرفته شد لازم الاجراء ميشود.

3. وقتيكه اين اصلاحيه ها لازم الاجراء ميشود براي كشورهايي كه آنها را پذيرفته اند الزام آور خواهد بود. ساير كشورهاي طرف معاهد كماكان به مقررات اين پروتكل و هر اصلاحيه قبلي كه پذيرفته اند ملزم خواهند بود.

ماده 12

1. هر کشور طرف معاهد می‌تواند هر موقع این پروتکل را از طریق اختاریه کتبی خطاب به دبیرکل سازمان ملل متحد فسخ بکند. این فسخ سه ماه پس از تاریخ وصول اختاریه به دبیرکل نافذ خواهد شد.

2. فسخ به اجرای مقررات این پروتکل در مورد هر اطلاعیه که به موجب ماده 2 قبل از تاریخ نافذ شدن فسخ تقدیم شده باشد خللی وارد نمی‌کند.

ماده 13

قطع نظر از اطلاعیه‌های پیش‌بینی شده در بند 5 ماده 8 این پروتکل دبیرکل سازمان ملل متحد کلیه کشورهای مذکور در بند 1 ماده 48 میثاق را از امور ذیل مطلع خواهد کرد:

الف - امضاهای این پروتکل و اسناد تصویب و الحاق تودیع شده طبق ماده 8.

ب - تاریخی که این پروتکل طبق ماده 9 لازم‌الاجراء خواهد شد و تاریخی که اصلاحیه‌ها طبق ماده 11 لازم‌الاجراء خواهد شد.

ج - فسخ‌هایی که طبق ماده 12 بشود.

ماده 14

1. این پروتکل متن‌های چینی - انگلیسی - فرانسه - روسی و اسپانیایی آن دارای اعتبار مساوی است در بایگانی سازمان ملل متحد تودیع خواهد شد.

2. دبیرکل سازمان ملل متحد رونوشت مصدق این پروتکل را به کلیه کشورهای مذکور در ماده 48 میثاق ارسال خواهد داشت.